



ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΤΟ ΕΛΕΓΚΤΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ

ΣΕ ΟΛΟΜΕΛΕΙΑ

Συνεδρίασε δημόσια στο ακροατήριό του, στις 6 Νοεμβρίου 2019, με την εξής σύνθεση: Ιωάννης Σαρμάς, Πρόεδρος, Σωτηρία Ντούνη, Μαρία Βλαχάκη, Άννα Λιγωμένου, Γεωργία Μαραγκού, Αγγελική Μαυρουδή και Μαρία Αθανασοπούλου, Αντιπρόεδροι, Βασιλική Ανδρεοπούλου, Ευαγγελία - Ελισάβετ Κουλουμπίνη, Σταμάτιος Πουλής, Δημήτριος Πέππας, Δέσποινα Καββαδία - Κωνσταντάρα, Αγγελική Μυλωνά, Γεωργία Τζομάκα, Στυλιανός Λεντιδάκης, Θεολογία Γναρδέλλη, Κωνσταντίνος Εφεντάκης, Αγγελική Πανουτσακοπούλου, Δημήτριος Τσακανίκας, Ευφροσύνη Παπαθεοδώρου, Βασιλική Προβίδη, Κωνσταντίνος Παραθύρας, Ασημίνα Σακελλαρίου, Αργυρώ Μαυρομμάτη, Ευαγγελία Σεραφή, Ειρήνη Κατσικέρη, Γεωργία Παπαναγοπούλου, Νεκταρία Δουλιανάκη, Νικολέτα Ρένεση, Αικατερίνη Μποκώρου και Βασιλική Πέππα, Σύμβουλοι. Γραμματέας η Ελένη Αυγουστόγλου.

Γενικός Επίτροπος Επικρατείας: Αντώνιος Νικητάκης, Επίτροπος Επικρατείας, κωλυομένης της Γενικής Επιτροπής της Επικρατείας στο Ελεγκτικό Συνέδριο, Χρυσούλας Καραμαδούκη.

Για να δικάσει την από 23.2.2018 (αριθμ. κατάθ. 473/2018) για αναίρεση της 1823/2017 απόφασης του Ι Τμήματος του Ελεγκτικού Συνεδρίου, αίτηση του νομικού προσώπου δημοσίου δικαίου με την επωνυμία «..» (..) που εδρεύει στην ..., και εκπροσωπείται νόμιμα, ο οποίος παραστάθηκε διά του Παρέδρου του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους Βασιλείου Κουρούμαλη.

Κατά του Ελληνικού Δημοσίου, το οποίο εκπροσωπεί ο Υπουργός Οικονομικών, που παραστάθηκε διά του Νομικού Συμβούλου του Κράτους Νικολάου Καραγιώργη.

Με την ένδικη αίτηση ζητείται η αναίρεση της 1823/2017 απόφασης του Ι Τμήματος, με την οποία απορρίφθηκε έφεση του αναιρεσείοντος κατά της .. απόφασης δημοσιονομικής διόρθωσης του Υπουργού Οικονομίας και Οικονομικών.

Κατά τη συζήτηση που ακολούθησε το Δικαστήριο άκουσε:

Τον πληρεξούσιο δικηγόρο του αναιρεσεύοντος, ο οποίος ζήτησε την παραδοχή της αίτησης αναίρεσης.

Τον Νομικό Σύμβουλο του Κράτους, για το αναιρεσίβλητο Ελληνικό Δημόσιο, ο οποίος ζήτησε την απόρριψη της αίτησης.

Τον Επίτροπο της Επικρατείας στο Ελεγκτικό Συνέδριο, ο οποίος με την από 6.11.2019 έγγραφη γνώμη του πρότεινε την απόρριψη της αίτησης αναίρεσης.

Μετά τη δημόσια συνεδρίαση το Δικαστήριο συνήλθε σε διάσκεψη, με παρόντες τους δικαστές που έλαβαν μέρος στη συζήτηση της υπόθεσης, εκτός από τις Αντιπροέδρους Γεωργία Μαραγκού και Αγγελική Μαυρουδή και τους Συμβούλους Γεωργία Τζομάκα, Στυλιανό Λεντιδάκη, Δημήτριο Τσακανίκα και Βασιλική Προβίδη που είχαν κώλυμα (άρθρο 293 παρ. 3 του ν. 4700/2020).

Άκουσε την εισήγηση της Συμβούλου Ευαγγελίας - Ελισάβετ Κουλουμπίνη και αφού μελέτησε τα σχετικά έγγραφα

Σκέφθηκε κατά τον νόμο

1. Για την άσκηση της κρινόμενης αίτησης ο αναιρεσειών φορέας, διάδοχος του ... δεν υποχρεούται στην καταβολή παραβόλου (βλ άρθρα 51, 53 παρ. 1 περιπτ. Α', 62 παρ. 5 και 100 παρ. 1 και 5 περιπτ. θ' του ν. 4387/2016).

2. Η ένδικη αίτηση για την αναίρεση της 1823/2017 απόφασης του Ι Τμήματος έχει ασκηθεί νομοτύπως και εμπροθέσμως. Επομένως, είναι τυπικά δεκτή και πρέπει να ερευνηθεί περαιτέρω, ως προς το ουσία βάσιμο των λόγων της.

3. Με την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση απορρίφθηκε έφεση του αναιρεσεύοντος κατά της ... απόφασης του Υπουργού Οικονομίας και Οικονομικών με την οποία επιβλήθηκε σε βάρος του ανωτέρω δημοσιονομική διόρθωση για το ποσό των 6.000.000,00 ευρώ που φέρεται να εισέπραξε αχρεώστητα για την υλοποίηση της πράξης «Παροχή υπηρεσιών σε ανθρώπινο δυναμικό και μέσα για την εξάπλωση του συστήματος διαχείρισης ζήτησης υπηρεσιών υγείας», στο πλαίσιο του Μέτρου 2.2. «Ηλεκτρονική Διακυβέρνηση για την εξυπηρέτηση του πολίτη» του Επιχειρησιακού Προγράμματος (ΕΠ) «Κοινωνία της Πληροφορίας».

4. Όπως προκύπτει από την αναιρεσιβαλλόμενη, την επιχειρηματολογία που αναπτύχθηκε για τη λήψη της και τους προβαλλόμενους ενώπιον της Ολομελείας λόγους αναιρέσεως, το κεντρικό ζήτημα που τίθεται στην παρούσα υπόθεση είναι αν ελεγκτικό όργανο του

Υπουργείου Οικονομικών που ασκεί αρμοδιότητες προβλεπόμενες από νομοθεσία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, δικαιούται να αναδείξει νομικές πλημμέλειες σε συγχρηματοδοτηθείσα από εθνικούς και ενωσιακούς πόρους σύμβαση, στην περίπτωση που η σύμβαση αυτή υπέστη προσυμβατικό έλεγχο από το Ελεγκτικό Συνέδριο, κατ' άσκηση από αυτό της οικείας υποχρεωτικής συνταγματικής του αρμοδιότητας χωρίς να αναδειχθεί στον προσυμβατικό έλεγχο του Δικαστηρίου η νομική πλημμέλεια την οποία ανέδειξε το όργανο του Υπουργείου Οικονομικών. Η επίδικη εν προκειμένω δημοσιονομική διόρθωση επιβλήθηκε στο ... επειδή ως τελικός δικαιούχος διεξήγαγε διαγωνισμό κατακύρωσης σύμβασης στον οποίο δεν απέρριψε την προσφορά τής τελικώς επιλεγείσης εταιρείας παρά το γεγονός ότι η εταιρεία αυτή είχε υποβάλει προσφορά υπερβαίνουσα το τεθέν στη σχετική προκήρυξη όριο και συνεπώς η προσφορά της αυτή έπρεπε, σύμφωνα με την πράξη επιβολής της δημοσιονομικής διόρθωσης να είχε κηρυχθεί μη παραδεκτή. Αν και ενώπιον του Τμήματος το ζήτημα που τέθηκε ήταν κατά βάση αν το ελεγκτικό όργανο του Υπουργείου Οικονομικών δεσμεύεται από το «ελεγκτικό δεδικασμένο» της πράξης του Κλιμακίου του Ελεγκτικού Συνεδρίου, το οποίο δεν ανέδειξε τέτοια πλημμέλεια με αποτέλεσμα να μη δικαιούται πλέον να ασχοληθεί με το ίδιο ζήτημα, η Ολομέλεια κρίνει ότι η υπόθεση πρέπει να εξετασθεί υπό το πρίσμα της υπονόμησης της πρακτικής αποτελεσματικότητας του προσυμβατικού ελέγχου που ασκεί κατά το Σύνταγμα το Ελεγκτικό Συνέδριο στην περίπτωση που μια εθνική αρχή, έχοντας ως αποστολή της τη διασφάλιση της τήρησης του δικαίου της Ένωσης, κρίνει η ίδια αυτοτελώς περί τη νομιμότητα μιας υπαγόμενης στην αρμοδιότητά της σύμβασης, παραμερίζοντας τη σχετική ελεγκτική κρίση που είχε ήδη εκφέρει το Ελεγκτικό Συνέδριο. Συναφώς η Ολομέλεια κρίνει ότι πρέπει να εξετάσει την παρούσα υπόθεση, ως προς μεν την προσβληθείσα ενώπιον του Τμήματος του Ελεγκτικού Συνεδρίου διοικητική πράξη, υπό το πρίσμα της εθνικής και ενωσιακής νομοθεσίας που ίσχυε κατά τον χρόνο έκδοσης αυτής, ενώ, ως προς τις υποχρεώσεις του εθνικού δικαστηρίου έναντι της έννομης τάξης της Ένωσης, με εφαρμογή του δικαίου της Ένωσης που ισχύει κατά τον χρόνο έκδοσης της σχετικής δικαστικής απόφασης.

5. Στην κρινόμενη υπόθεση, με την αναιρεσιβαλλόμενη απόφασή του το Ι Τμήμα δέχθηκε, κατά την ανέλεγκτη περί τα πράγματα κρίση του, όσα εκτίθενται στις σκέψεις 6 έως 8 που ακολουθούν.

6. Με την .. απόφαση του Ειδικού Γραμματέα του ΕΠ «Κοινωνία της Πληροφορίας» το έργο «Παροχή υπηρεσιών σε ανθρώπινο δυναμικό και μέσα για την εξάπλωση του συστήματος διαχείρισης ζήτησης υπηρεσιών υγείας» εντάχθηκε στο μέτρο 2.2. του ΕΠ «Κοινωνία της Πληροφορίας» του Γ' ΚΠΣ 2000-2006. Τελικός δικαιούχος της Πράξης ορίστηκε το ..., ενώ περαιτέρω ορίστηκε ότι η εν λόγω Πράξη η οποία αποτελείται από ένα

έργο (1 Υποέργο) θα εκτελεσθεί με ανάθεση σε τρίτους σύμφωνα με τα οριζόμενα στο συνημμένο Αναλυτικό Τεχνικό Δελτίο Έργου και Υποέργων. Ο επιλέξιμος προϋπολογισμός του έργου ορίστηκε σε 6.000.000,00 ευρώ εκ των οποίων 4.500.000,00 ευρώ η κοινοτική συμμετοχή σε ποσοστό 75% προερχόμενη από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ) και 1.500.000.00 ευρώ η εθνική συμμετοχή σε ποσοστό 25%. Το φυσικό αντικείμενο της πράξης σύμφωνα με το εγκεκριμένο Τεχνικό Δελτίο του Έργου/Υποέργων ήταν η προμήθεια υπηρεσιών και η εγκατάσταση λογισμικού εφαρμογών για τη διάθεση υπηρεσιών υγείας με στόχο την εύρυθμη λειτουργία των Μονάδων Υγείας του... και ειδικότερα της τηλεφωνικής εξυπηρέτησης ασφαλισμένων ...«...». Σε προγενέστερη φάση το ΙΚΑ είχε προβεί σε πιλοτική εφαρμογή του Συστήματος Διαχείρισης Ζήτησης Υπηρεσιών Υγείας σε 4 Μονάδες Υγείας και είχε δημιουργήσει ένα Πιλοτικό Κέντρο Πληροφοριών και Τηλεφωνικής Εξυπηρέτησης (Call Center). Στην συνέχεια, το σύστημα επεκτάθηκε σε άλλες 24 Μονάδες Υγείας από τον ανάδοχο της πιλοτικής εφαρμογής και σε 17 Μονάδες Υγείας χωρίς προσφυγή σε εξωτερικό ανάδοχο. Ο ανάδοχος του ελεγχόμενου Έργου θα αναλάμβανε την επέκταση του συστήματος σε 50 επιπλέον όμοιες Μονάδες Υγείας.

7. Επακολούθησαν τα εξής: α) ο από 10.9.2002 δημόσιος ανοικτός διαγωνισμός με κριτήριο κατακύρωσης τη συμφερότερη προσφορά, β) η υποβολή της διαγωνιστικής διαδικασίας και του σχεδίου της σύμβασης με το ... έγγραφο του Διοικητή του στο Ελεγκτικό Συνέδριο για προληπτικό έλεγχο νομιμότητας, σύμφωνα με τα οριζόμενα στο άρθρο 98 παρ. 1 περιπτ. β' του Συντάγματος καθώς και στις διατάξεις του άρθρου 19 παρ. 7 του π.δ/τος 774/1980 όπως η παράγραφος αυτή προστέθηκε με το άρθρο 15 του ν. 2145/1993 αντικαταστάθηκε με το άρθρο 8 παρ. 1 του ν. 2741/1999 και τροποποιήθηκε με το άρθρο 2 του ν. 3060/2002, γ) η έκδοση της 65/2003 απόφασης του VI Τμήματος του Ελεγκτικού Συνεδρίου, με την οποία το τελευταίο αποφάνθηκε οριστικά για τη νομιμότητα της διαδικασίας ανάθεσης και ενέκρινε την υπογραφή του υποβληθέντος σχεδίου συμβάσεως, δ) η λήξη του φυσικού αντικείμενου του Έργου και η παράδοση αυτού στις 31.12.2004, λαμβανομένης υπόψη και της 153.0003/ΚτΠ 9980-Β/4.11.2005 πρόσκλησης του Ειδικού Γραμματέα του Υπουργείου Οικονομίας και Οικονομικών για την Κοινωνία της Πληροφορίας που έθετε ως ελάχιστη προϋπόθεση για την υποβολή πρότασης για την ένταξη της πράξης στο ΕΠ του Γ' ΚΠΣ 2000-2006 να υπάρχει σύμβαση ανάθεσης των επίμαχων υπηρεσιών μετά την 1.1.2000.

8. Ύστερα από τα ανωτέρω, στο πλαίσιο του ελέγχου της πράξης που διενεργήθηκε από Ομάδα Ελέγχου της Ειδικής Υπηρεσίας Διαχείρισης του ΕΠ «Ψηφιακή Σύγκλιση» κατά το χρονικό διάστημα από 18.12.2007 έως 25.1.2008 συντάχθηκε η ... έκθεση ελέγχου στην οποία αποτυπώνονται τα

ευρήματα ελέγχου τα οποία αφορούσαν στην παραβίαση των αρχών της αντικειμενικότητας, της διαφάνειας και της ίσης μεταχείρισης από τον τελικό δικαιούχο με την αιτιολογία ότι αυτός δεν τήρησε τα προβλεπόμενα από την κοινοτική και εθνική νομοθεσία για τη σύναψη των δημοσίων συμβάσεων και δη τα προβλεπόμενα από το άρθρο 12 του Κανονισμού 1260/1999 και τις παραγράφους 2 περ. 12 εδ. γ' και 4 του άρθρου 20 του π.δ/τος 394/1996, δοθέντος ότι η οικονομική προσφορά που υπέβαλε υπερέβαινε τον προϋπολογισμό των 6.000.000,00 ευρώ που αποτελεί το ανώτατο όριο των αποδεκτών προσφορών, εφόσον δεν οριζόταν ρητά το αντίθετο στη διακήρυξη. Περαιτέρω στην έκθεση αυτή αναφέρεται ότι δεν ασκεί επιρροή το γεγονός ότι η ανάδοχος εταιρεία προέβη, μετά την αποδοχή της προσφοράς της, σε μείωση τέτοια ώστε το τελικό ύψος της να μην υπερβαίνει την προϋπολογισθείσα δαπάνη, προτάθηκε δε εν τέλει η επιβολή ολικής δημοσιονομικής διόρθωσης για το ποσό των 6.000.000,00 ευρώ. Κατά της έκθεσης αυτής ο τελικός δικαιούχος άσκησε αντιρρήσεις οι οποίες απορρίφθηκαν ως αβάσιμες με την ... απόφαση του Ειδικού Γραμματέα Ψηφιακού Σχεδιασμού και ακολούθησε η ... απόφαση του Υπουργού Οικονομίας και Οικονομικών για την επιβολή δημοσιονομικής διόρθωσης.

9. Ενώπιον του Τμήματος που εξέδωσε την αναιρεσιβαλλομένη στην παρούσα δίκη απόφαση, ο ήδη αναιρεσείων προέβαλε, με τον πρώτο λόγο εφέσεως, ότι η προσβαλλόμενη απόφαση δεν είναι επαρκώς αιτιολογημένη αλλά παρίσταται αόριστη δοθέντος ότι δεν αναφέρονται σ' αυτήν με σαφήνεια, έστω κατά συνοπτικό τρόπο, οι συγκεκριμένες πράξεις ή παραλείψεις που του αποδίδονται και αποτελούν την αιτία επιβολής της δημοσιονομικής διόρθωσης.

10. Το Τμήμα έκρινε ότι στο σώμα της απόφασης δημοσιονομικής διόρθωσης περιλαμβάνεται, έστω και συνοπτικά, η αναγκαία ιστορική και νομική αιτία της επιβολής αυτής, η οποία συμπληρώνεται με παραπομπή στην ... έκθεση ελέγχου, από όπου προκύπτει ότι η αιτία της επιβολής αυτής συνίσταται στην ανάθεση του επίμαχου έργου στην ανάδοχο εταιρεία, παρά το γεγονός ότι η οικονομική προσφορά της υπερέβαινε την προϋπολογισθείσα δαπάνη.

11. Με τον δεύτερο λόγο έφεσης ο αναιρεσείων προέβαλε ότι οι διαπιστωθείσες στην επίμαχη έκθεση ελέγχου παρατυπίες κατά την υλοποίηση του αντικειμένου της επίμαχης πράξης δεν οφείλονται σε υπαιτιότητα του τελικού δικαιούχου.

12. Το Τμήμα απέρριψε τον λόγο αυτόν με την αιτιολογία ότι όταν διαπιστωθεί παρατυπία που αφορά σε ουσιώδη παραβίαση του κοινοτικού δικαίου ή του συναπτόμενου προς αυτό εθνικού δικαίου, η οποία προκάλεσε ή θα μπορούσε να προκαλέσει ζημία στον γενικό

προϋπολογισμό της Ένωσης, επιβάλλεται δημοσιονομική διόρθωση σε βάρος των τελικών δικαιούχων οι οποίοι έχουν οριστεί ως υπεύθυνοι για την υλοποίηση των πράξεων αυτών, εφόσον η παρατυπία αυτή εντοπίζεται στη σφαίρα ευθύνης τους, η δε ευθύνη αυτών για την επιστροφή της αχρεωστήτως ή παρανόμως καταβληθείσας χρηματοδότησης δεν εξαρτάται από τη συνδρομή ιδίου πταίσματος και είναι γνήσια αντικειμενική.

13. Με τον τρίτο λόγο έφεσης ο αναιρεσείων προέβαλε ότι η επιβολή της επίδικης δημοσιονομικής διόρθωσης σε βάρος του αντίκειται στις αρχές της ασφάλειας του δικαίου και της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης δοθέντος ότι το επίμαχο Έργο εντάχθηκε στο Μέτρο 2.2. του Επιχειρησιακού Προγράμματος Κοινωνίας της Πληροφορίας στις 27.12.2005, για την ένταξη δε αυτή ελήφθη υπόψη από το αρμόδιο όργανο (Ειδικό Γραμματέα για την Κοινωνία της Πληροφορίας) η ... σύμφωνη γνώμη της Διαχειριστικής Αρχής Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης και η ... σύμφωνη γνώμη του Γενικού Γραμματέα του ΥΠΕΣΔΑ. Επιπροσθέτως, ότι πριν από την υπογραφή της σχετικής σύμβασης είχε διενεργηθεί ο έλεγχος της διαγωνιστικής διαδικασίας από το Ελεγκτικό Συνέδριο το οποίο έκρινε οριστικά με την 65/2003 απόφαση του VI Τμήματος για τη νομιμότητα αυτής, ενώ για καμία από τις παρατυπίες που διαπιστώθηκαν στην έκθεση ελέγχου δεν υποβλήθηκε ένσταση από τους λοιπούς διαγωνιζόμενους.

14. Το Τμήμα απέρριψε τον ως άνω λόγο έφεσης για την άρση της ευθύνης του κατ' εφαρμογή της αρχής της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης όσον αφορά την τήρηση των όρων της χρηματοδότησης με την αιτιολογία ότι αυτή προϋποθέτει την ύπαρξη συγκεκριμένων και ανεπιφύλακτων διαβεβαιώσεων από τα αρμόδια όργανα στις οποίες δεν περιλαμβάνονται η απόφαση ένταξης του επίμαχου έργου, η ... γνώμη της Διαχειριστικής Αρχής Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης, η ... γνώμη του Γενικού Γραμματέα του ΥΠΕΣΔΑ καθώς και το πόρισμα της επιθεώρησης που διενεργήθηκε από τη Β' Μονάδα της Διαχειριστικής Αρχής του Επιχειρησιακού Προγράμματος Κοινωνίας της Πληροφορίας στις 17.5.2007, το οποίο αφορούσε αποκλειστικά στον έλεγχο της υλοποίησης του φυσικού και οικονομικού αντικειμένου του έργου και τον έλεγχο των παραδοτέων και των απαιτούμενων γι' αυτά παραστατικών. Επίσης έκρινε ότι δεν παραβιάστηκε η δικαιολογημένη εμπιστοσύνη του τελικού δικαιούχου από το γεγονός ότι είχε προηγηθεί ο προληπτικός έλεγχος της σύμβασης και είχε κριθεί νόμιμη η σχετική διαδικασία για τη σύναψη της σύμβασης από το Ελεγκτικό Συνέδριο με την αιτιολογία ότι ο προηγηθείς έλεγχος από τα αρμόδια δικαστικά όργανα αυτού στο πλαίσιο της διαδικασίας που κατοχυρώνεται συνταγματικά στο άρθρο 98 παρ. 1 περ. β' του Συντάγματος δεν περιλαμβάνεται στα συστήματα ελέγχου των εθνικών αρχών που έχουν θεσμοθετηθεί κατ' εφαρμογή των διατάξεων του Κανονισμού 438/2001, τα οποία αποβλέπουν στην πλήρωση των όρων και προϋποθέσεων του

ενωσιακού δικαίου για την επιλεξιμότητα και νομιμότητα στη διαχείριση της χρηματοδότησης, ως διακριτή ελεγκτική ύλη των ως άνω εθνικών οργάνων, τυχόν δε αντίθετη κρίση του Ελεγκτικού Συνεδρίου δεν δεσμεύει τα όργανα της Διαχειριστικής Αρχής κατά τον έλεγχο της τήρησης των όρων και προϋποθέσεων χορήγησης της κοινοτικής συνδρομής.

15. Επιπροσθέτως, ο σχετικός λόγος για την άρση της ευθύνης του τελικού δικαιούχου κατ' εφαρμογή της αρχής της ασφάλειας του δικαίου απορρίφθηκε με την αιτιολογία ότι στην απόφαση ένταξης περιλαμβανόταν όρος για την τήρηση εκ μέρους τού ανωτέρω της κοινοτικής και εθνικής νομοθεσίας κατά την υλοποίηση της πράξης, ιδίως όσον αφορά τις δημόσιες συμβάσεις (άρθρο 98 του Συντάγματος σε συνδυασμό με το άρθρο 8 του ν. 2741/1999, π.δ. 346/1998, π.δ. 394/1996) και τη δυνατότητα της Διαχειριστικής Αρχής, σε περίπτωση μη τήρησης των όρων αυτής, να διακόψει προσωρινά ή οριστικά τη χρηματοδότηση της Πράξης καθώς και τη δυνατότητα απένταξης του Έργου από το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Κοινωνία της Πληροφορίας».

16. Περαιτέρω κρίθηκε από το Τμήμα ότι κατάθεση οικονομικής προσφοράς εκ μέρους της αναδόχου εταιρείας, η οποία υπερέβαινε την προϋπολογισθείσα δαπάνη, όπως αυτή είχε καθοριστεί στη διακήρυξη του διαγωνισμού, χωρίς να προβλέπεται δυνατότητα υπέρβασης αυτής, συνιστά ουσιώδη παρατυπία υπό την έννοια των άρθρων 38 και 39 του Κανονισμού 1260/1999 και 2 του Κανονισμού 448/2001, αφού παραβιάστηκαν διατάξεις του εθνικού δικαίου που εξυπηρετούν την εφαρμογή του Δικαίου της Ένωσης στο τομέα σύναψης των δημοσίων συμβάσεων (άρθρο 12 του Κανονισμού 1260/1999), το δε απαράδεκτο της προσφοράς της δεν δύναται να ιαθεί από την κατακύρωση της σύμβασης έναντι τιμήματος ίσου ύψους προς εκείνο της προϋπολογισθείσας δαπάνης, διότι κάτι τέτοιο θα αντέβαινε στις αρχές της ίσης μεταχείρισης των υποψήφιων αναδόχων και του υγιούς ανταγωνισμού και απορρίφθηκε ως αβάσιμος ο περί του αντιθέτου λόγος έφεσης.

17. Επίσης το Τμήμα έκρινε ότι το γεγονός της ολοκλήρωσης και λειτουργίας του επίμαχου έργου προς όφελος του τελικού δικαιούχου δεν αίρει την υποχρέωση επιστροφής του ποσού της χρηματοδότησης, διότι τα προβλεπόμενα στους Κανονισμούς 1260/1999 και 448/2001 μέτρα επιβολής δημοσιονομικής διόρθωσης επιβάλλονται σε κάθε περίπτωση αθέτησης των όρων χορήγησης αυτών, οι οποίοι ετέθησαν για την επιλεξιμότητα των δαπανών και απέρριψε ως αβάσιμο τον σχετικό ισχυρισμό περί παραβίασης της αρχής της αναλογικότητας, δοθέντος ότι λόγω της σοβαρότητας της παρατυπίας αιτιολογήθηκε με επάρκεια η ανάκτηση του συνόλου της σχετικής χρηματοδότησης (άρθρο 2 του Καν. 448/2001).

18. Με τον δεύτερο και τρίτο λόγο αναιρέσεως που πρέπει να εξετασθούν ως πρώτος και δεύτερος προβάλλεται ότι η πληττόμενη απόφαση κατά παράβαση ουσιώδους τύπου της διαδικασίας και ειδικότερα χωρίς πλήρη και επαρκή αιτιολογία δέχθηκε ότι είναι νόμιμα αιτιολογημένη η απόφαση δημοσιονομικής διόρθωσης, αν και δεν προκύπτει από αυτή με σαφήνεια η νομική και πραγματική αιτία του καταλογισμού, καθώς και τα πραγματικά περιστατικά τα οποία, εκτιθέμενα κατά τρόπο ειδικό και συγκεκριμένο σε συσχέτιση με τους κανόνες του ενωσιακού και του εθνικού δικαίου, θεμελιώνουν την υποχρέωση επιστροφής της κοινοτικής χρηματοδότησης. Επιπροσθέτως δεν αιτιολογείται γιατί, ενώ στην οικεία έκθεση ελέγχου περιέχονται διαπιστώσεις της ελεγκτικής ομάδας αναφορικά με το περιεχόμενο της διακήρυξης του διαγωνισμού και την τήρηση των κανόνων δημοσιότητας αυτής, αυτές δεν αποτέλεσαν τελικώς αιτία της δημοσιονομικής διόρθωσης με συνέπεια να δημιουργείται ασάφεια αναφορικά με τις συγκεκριμένες πράξεις ή παραλείψεις που αποδίδονται στον τελικό δικαιούχο και ήδη αναιρεσείοντα.

19. Στην απόφαση της δημοσιονομικής διόρθωσης, το περιεχόμενο της οποίας αποτυπώνεται αυτούσιο στην αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση, αναφέρεται μεταξύ άλλων ότι, για την έκδοσή της, ελήφθησαν υπόψη: α) η έκθεση αποτελεσμάτων ελέγχου σύμφωνα με την οποία θεωρήθηκε αχρεωστήτως καταβληθέν το σύνολο του ποσού των έξι εκατομμυρίων ευρώ, β) η έγκριση του πορίσματος από τον Ειδικό Γραμματέα Ψηφιακού Σχεδιασμού, γ) οι αντιρρήσεις του φορέα και δ) το προαναφερόμενο πρακτικό αποδοχής ή απόρριψης αιτήσεων και παρατηρήσεων του τελικού δικαιούχου. Όπως δε αναφέρεται στο σημείο ε' της απόφασης «η δημοσιονομική διόρθωση του ως άνω ποσού απαιτείται λόγω μη τήρησης των προβλεπόμενων από την κοινοτική και εθνική νομοθεσία για τη σύναψη δημοσίων συμβάσεων και ειδικότερα τα προβλεπόμενα από το άρθρο 12 του Κανονισμού 1260/1999 και τις παραγράφους 2 περ. 12 εδαφ. γ' και 4 του άρθρου 20 του π.δ/τος 394/1996 (βλ. σελ. 55 της αναιρεσιβαλλόμενης απόφασης).

20. Κατά την κρίση του Δικαστηρίου, αμφότεροι οι ως άνω λόγοι πρέπει να απορριφθούν ως αβάσιμοι, διότι, όπως προκύπτει από την αναιρεσιβαλλόμενη, η απόφαση δημοσιονομικής διόρθωσης είναι δεόντως αιτιολογημένη, καθόσον φέρει επί του σώματος αυτής την αναγκαία ιστορική και νομική αιτία επιβολής της διόρθωσης, που συμπληρώνεται με παραπομπή στην οικεία έκθεση ελέγχου, η δε αιτιολογία στηρίζεται αποκλειστικά στην ανάθεση του επίμαχου έργου στην ανάδοχο εταιρεία, παρότι η οικονομική προσφορά της υπερέβαινε την καθορισθείσα στη διακήρυξη προϋπολογισθείσα δαπάνη κατά παράβαση των διατάξεων των άρθρων 12 του Κανονισμού 1260/1999 και του άρθρου 20 παρ. 2 περ. 12 εδαφ. γ' και 4 του π.δ/τος 394/1996. Περαιτέρω, οι λοιπές παρατηρήσεις

και διαπιστώσεις περιλαμβάνονται μεν στην έκθεση ελέγχου δεν έχουν όμως αναχθεί από τα όργανα ελέγχου σε ισοδύναμες αιτίες αναζήτησης της κοινοτικής συνδρομής, και ως εκ τούτου, δεν μπορεί να πλήττεται για τον λόγο αυτό η σαφήνεια της αιτίας για την επιβολή της δημοσιονομικής διόρθωσης σε βάρος του τελικού δικαιούχου.

21. Με τον πέμπτο λόγο αναίρεσης που πρέπει να εξετασθεί ως τρίτος προβάλλεται ότι το Τμήμα κατά παράβαση των διατάξεων του κοινοτικού και του σχετικού προς αυτό εθνικού δικαίου απέρριψε τον προβληθέντα από τον ήδη αναιρεσείοντα λόγο έφεσης για την άρση της ευθύνης του κατ' εφαρμογή των αρχών της ασφάλειας δικαίου και της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης. Ειδικότερα, ο αναιρεσείων επικαλείται ότι υφίστατο αντικειμενική συμπεριφορά των αρμόδιων διοικητικών οργάνων υπό τη μορφή της «διαβεβαίωσης» ότι οι ενέργειες του τελικού δικαιούχου είναι νόμιμες και ότι αυτές έπρεπε να συνεκτιμηθούν για την στοιχειοθέτηση στο πρόσωπο του τελευταίου της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης, οι οποίες αφορούσαν ότι: α) το επίμαχο Έργο εντάχθηκε στο Μέτρο 2.2. του Επιχειρησιακού Προγράμματος Κοινωνίας της Πληροφορίας στις 27.12.2005, ύστερα από την υποβολή εκ μέρους του τελικού δικαιούχου σχετικής πρότασης που συνοδευόταν από το τεχνικό δελτίου του έργου, β) είχε ολοκληρωθεί και πραγματοποιηθεί η οριστική παραλαβή του Έργου, γ) το Έργο είχε τεθεί σε λειτουργία και για την ένταξή του ελήφθη υπόψη από το αρμόδιο όργανο η υπ' αριθμ. ... γνώμη της Διαχειριστικής Αρχής του Επιχειρησιακού Προγράμματος Κοινωνίας και η υπ' αριθμ. ... σύμφωνη γνώμη του Γενικού Γραμματέα του ΥΠΕΣΔΑ. Παρά το γεγονός ότι το Έργο είχε ενταχθεί στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Κοινωνίας της Πληροφορίας από το έτος 2005, ο ήδη αναιρεσείων δεν ενημερώθηκε από τη διαχειριστική αρχή αναφορικά με την ύπαρξη παρατυπιών, ούτε άλλωστε αυτές επισημάνθηκαν κατά την επιθεώρηση που διενεργήθηκε από όργανα της ως άνω αρχής το χρονικό διάστημα από 30.4.2007 ως 20.5.2007. Επιπροσθέτως, πριν από την υπογραφή της σύμβασης μεταξύ της αναθέτουσας αρχής (τελικού δικαιούχου) και της εταιρείας ..., ως αναδόχου, το Ελεγκτικό Συνέδριο είχε αποφανθεί οριστικά για τη νομιμότητα της διαγωνιστικής διαδικασίας με την 65/2003 απόφαση του IV Τμήματος.

22. Στο άρθρο 98 παρ. 1 του Συντάγματος, όπως τροποποιήθηκε από τη Ζ' Αναθεωρητική Βουλή των Ελλήνων (Ψήφισμα της 6^{ης} Απριλίου 2001) ορίζονται τα εξής: «Στην αρμοδιότητα του Ελεγκτικού Συνεδρίου ανήκουν ιδίως: α (...) β. ο έλεγχος των συμβάσεων μεγάλης οικονομικής αξίας στις οποίες αντισυμβαλλόμενοι είναι το Δημόσιο ή άλλο νομικό πρόσωπο που εξομοιώνεται με Δημόσιο από την άποψη αυτή, όπως νόμος ορίζει». Περαιτέρω, στην παράγραφο 2 του ίδιου άρθρου ορίζεται: «Οι

αρμοδιότητες του Ελεγκτικού Συνεδρίου ρυθμίζονται και ασκούνται, όπως νόμος ορίζει (...)).».

23. Το Δικαστήριο παρατηρεί ότι, αν και η ανωτέρω συνταγματικώς προβλεφθείσα ελεγκτική αρμοδιότητα του Ελεγκτικού Συνεδρίου προϋπήρχε νομοθετικώς της Αναθεώρησης του Συντάγματος του έτους 2001, εντούτοις το συγκεκριμένο κατά το έτος 2001 ισχύον νομοθετικό καθεστώς του εν λόγω ελέγχου δεν περιβλήθηκε στο σύνολό του συνταγματική περιωπή, αλλά, κατά ρητή διάταξη του συνταγματικού νομοθέτη, αφέθηκε στον κοινό νομοθέτη η δυνατότητα της διαμόρφωσης αυτού. Τούτο όμως δεν σημαίνει ότι ο κοινός νομοθέτης δύναται να προβλέψει ρυθμίσεις που να πλήττουν αμέσως ή εμμέσως την πρακτική του αποτελεσματικότητα, δηλαδή την καίρια θέση του στο πλέγμα των ελεγκτικών διαδικασιών που μπορεί να προβλεφθούν αναφορικά με τις συμβάσεις μεγάλης οικονομικής αξίας του Δημοσίου και των εξομοιούμενων προς αυτό νομικών προσώπων.

24. Εγγενής στο σύστημα του ως άνω ελέγχου των συμβάσεων μεγάλης οικονομικής αξίας που εγκατέστησε ο νομοθέτης με το άρθρο 19 του π.δ/τος 774/1980 και στη συνέχεια τα άρθρα 35, 36 και 37 του Κώδικα Νόμων για το Ελεγκτικό Συνέδριο (ν. 4129/2013, Α' 52) είναι η ταχύτητα διεξαγωγής του, δεδομένου ότι ασκείται πριν από την υπογραφή της σύμβασης και εντός διαστήματος κατά κανόνα 30 ημερών ή και συντομότερα. Από την απαίτηση αυτή, αλλά και από τον χαρακτήρα του ελέγχου ως ελέγχου νομιμότητας που ασκείται κατά το Σύνταγμα υπό ανωτάτου δικαστηρίου, συνάγεται περαιτέρω ότι πλημμέλειες της προσυμβατικής διαδικασίας σύναψης της σύμβασης οι οποίες δύναται να οδηγήσουν σε απόρριψη του υποβληθέντος προς έλεγχο σχεδίου, είναι μόνον όσες είναι ουσιώδεις, ήτοι αυτές που λόγω της βαρύτητάς τους δικαιολογούν την παρέμβαση του ανώτατου θεσμού δημοσιονομικού ελέγχου στην ελεγχόμενη διαδικασία, τέτοιες δε είναι όσες στοιχειοθετούν παραβίαση των θεμελιωδών αρχών που διέπουν το δίκαιο των δημοσίων συμβάσεων, όπως ιδίως οι αρχές της δημοσιότητας, της διαφάνειας, του ελεύθερου ανταγωνισμού και της ισότητας μεταχείρισης των υποψηφίων αναδόχων. Δοθέντος δε ότι το εθνικό δίκαιο των δημοσίων συμβάσεων διέπεται πλέον κατά κύριο λόγο από κανόνες της Ένωσης στους οποίους εξειδικεύονται οι ανωτέρω θεμελιώδεις αρχές, αποστολή του προσυμβατικού ελέγχου που ασκείται από το Ελεγκτικό Συνέδριο αποτελεί κυρίως η διασφάλιση της τήρησης των εν λόγω κανόνων της Ένωσης, με την ισχύ μάλιστα και το κύρος που τους αρμόζει.

25. Από τις διατάξεις των άρθρων 1, 2, 12, 30, 38 και 39 του Κανονισμού (ΕΚ) 1260/1999 του Συμβουλίου της 21^{ης} Ιουνίου 1999 για τα διαρθρωτικά Ταμεία, στα οποία συγκαταλέγεται και το Ευρωπαϊκό Ταμείο

Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ), προκύπτει, πλην άλλων, ότι η δράση των Ταμείων αυτών αποσκοπεί στην υλοποίηση της ενωσιακής πολιτικής για την οικονομική, κοινωνική και εδαφική συνοχή της καθώς και στη μείωση των διαφορών μεταξύ των επιπέδων ανάπτυξης των διαφόρων περιοχών και ότι πράξεις που χρηματοδοτούνται από τα ως άνω Ταμεία πρέπει να είναι σύμφωνες με τις διατάξεις της Συνθήκης, καθώς και τις κοινοτικές πολιτικές και δράσεις στις οποίες περιλαμβάνονται, μεταξύ άλλων, όσες αφορούν τους κανόνες ανταγωνισμού καθώς και την ανάθεση δημοσίων συμβάσεων. Σύμφωνα με την υιοθετούμενη από τον ως άνω Κανονισμό αρχή της επιμερισμένης διαχείρισης, τα ευρωπαϊκά και εθνικά όργανα είναι από κοινού υπεύθυνα για τη διαχείριση και τον έλεγχο του μεριδίου του προϋπολογισμού της Ένωσης που διατίθεται από τα ως άνω Ταμεία. Για την υλοποίηση δε ενός αποκεντρωμένου συστήματος εφαρμογής και ελέγχου των συγχρηματοδοτούμενων δράσεων πρέπει πρωτίστως να ενεργοποιούνται, κατ' εφαρμογή της διέπουσας την Ένωση αρχής της επικουρικότητας, τα εθνικά όργανα που έχουν την πρωταρχική ευθύνη εκτέλεσης των προγραμμάτων, ενώ τα ενωσιακά όργανα έχουν αρμοδιότητες εποπτείας της κρατικής δράσης και νομοθέτησης των βασικών αρχών και κανόνων που διέπουν τη λειτουργία των Ταμείων αυτών. Ειδικότερα, από τις διατάξεις του Κανονισμού (ΕΚ) 1260/1999 συνάγεται περαιτέρω ότι για την εξασφάλιση της επιτυχίας των εκτελούμενων από δημόσιους και ιδιωτικούς φορείς δράσεων, οι οποίες χρηματοδοτούνται από τα διαρθρωτικά Ταμεία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, τα Κράτη μέλη υποχρεούνται να λαμβάνουν κατάλληλα μέτρα στα οποία, μεταξύ άλλων, περιλαμβάνεται η θέσπιση του αναγκαίου νομοθετικού πλαισίου που εξασφαλίζει την επιτυχή εκτέλεση των επιμέρους ενεργειών, την πρόληψη και δίωξη των παρατυπιών καθώς και την ανάκτηση των κεφαλαίων που διατέθηκαν κατά παράβαση των κείμενων διατάξεων για την επίτευξη των χρηματοδοτούμενων στόχων. Ο ως άνω Κανονισμός θεσπίζει επίσης την ευθύνη των Κρατών μελών για τον σε πρώτο βαθμό δημοσιονομικό έλεγχο των παρεμβάσεων, και για τον σκοπό αυτό ορίζεται ότι λαμβάνουν μέτρα ώστε να διασφαλίζεται ότι έχουν δημιουργηθεί και εφαρμόζονται συστήματα διαχείρισης και ελέγχου που θα εξασφαλίσουν την αποτελεσματική και ορθή χρησιμοποίηση των κοινοτικών κονδυλίων. Στο πλαίσιο αυτό τα Κράτη μέλη οφείλουν να πραγματοποιούν τις δημοσιονομικές διορθώσεις που απαιτούνται όταν διαπιστώνονται παρατυπίες στη χρήση των κοινοτικών κονδυλίων.

26. Από τις διατάξεις των άρθρων 2, 4, 11 και 12 του Κανονισμού (ΕΚ) 438/2001 της Επιτροπής της 2ας Μαρτίου 2001 για τη θέσπιση λεπτομερών κανόνων εφαρμογής του προαναφερόμενου Κανονισμού του Συμβουλίου όσον αφορά τα συστήματα διαχείρισης και ελέγχου των παρεμβάσεων των διαρθρωτικών ταμείων προκύπτει ότι κάθε Κράτος μέλος διασφαλίζει ότι οι αρχές διαχείρισης και πληρωμής καθοδηγούνται επαρκώς

για την οργάνωση των συστημάτων διαχείρισης και ελέγχου ώστε να εξασφαλίζεται η ορθή χρηματοδοτική διαχείριση των διαρθρωτικών Ταμείων. Μέσω των ελέγχων αυτών τα Κράτη μέλη επιδιώκουν ιδίως να επαληθεύσουν την πρακτική εφαρμογή και την αποτελεσματικότητα των συστημάτων διαχείρισης και ελέγχου, την ύπαρξη ικανοποιητικής διαδρομής ελέγχου και ότι οι συγχρηματοδοτούμενες πράξεις έχουν υλοποιηθεί σύμφωνα με τους κοινοτικούς κανόνες και πολιτικές, όπως προβλέπεται στο άρθρο 12 του Καν. 1260/1999, καθώς και τη τεκμηριωμένη διαπίστωση του τυχόν συστημικού χαρακτήρα των προβλημάτων και του κινδύνου που ενέχουν για άλλες πράξεις που υλοποιούνται από τον τελικό δικαιούχο, αλλά και τον καθορισμό των αναγκαίων διορθωτικών και προληπτικών μέτρων με γνώμονα την άμεση πρόληψη των παρατυπιών και την αποτροπή της δημοσιονομικής διακινδύνευσης των κοινοτικών πόρων.

27. Ο Κανονισμός 1260/1999 δεν περιέχει ορισμό της «παρατυπίας» και για το λόγο αυτό εφαρμόζεται ο γενικός Κανονισμός (ΕΚ, ΕΥΡΑΤΟΜ) αριθμ. 2988/1995 του Συμβουλίου της 18^{ης} Δεκεμβρίου 1995 «σχετικά με την προστασία των οικονομικών συμφερόντων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων» (ΕΕ L 312/23.12.1995) από τις διατάξεις των άρθρων 1 παρ. 1 και 2, 2 παρ. 1, 3 και 4, 4 παρ. 1 και 4 και 5 του οποίου προκύπτουν τα ακόλουθα: Οι πλήττοντες τα οικονομικά συμφέροντα της Ένωσης «απλές» παρατυπίες στις οποίες αναφέρεται ο εν λόγω Κανονισμός υπόκεινται σε σαφώς διάφορο καθεστώς των παρατυπιών που προέκυψαν «εκ προθέσεως ή εξ αμελείας». Οι πρώτες αντιμετωπίζονται με «μέτρα», που κατά ρητή διευκρίνιση του Κανονισμού, δεν αποτελούν κυρώσεις. Τέτοιο μέτρο είναι ιδίως η επιστροφή του αδικαιολογήτως εισπραχθέντος ποσού, πλέον τόκων και επιβάλλεται σε βάρος του δικαιούχου της ενίσχυσης, ανεξάρτητα από το βαθμό της υπαιτιότητας που αυτός έχει επιδείξει (Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αποφάσεις της 17^{ης} Σεπτεμβρίου 2014, *Gruz & Companhia*, C-341/13, EU:C:2014:2230, σκ. 45, της 18^{ης} Δεκεμβρίου 2014, *Somvao*, C-599/13, EU:C:2014:2462, σκ. 36 και της 26^{ης} Μαΐου 2016, *Județul Neamț*, C-260/14 και C-261/14 (συνεκδ.), σκ. 51).

28. Σε εθνικό επίπεδο, η προστασία των οικονομικών συμφερόντων της Ενώσεως για τη διασφάλιση του προϋπολογισμού της, ρυθμίζεται από τις διατάξεις των άρθρων 97 και 105 του ν. 2362/1995 (Α' 247). Στις διατάξεις αυτές περιελήφθησαν ειδικές ρυθμίσεις περί της διαχείρισης των κοινοτικών πόρων και της ευθύνης των διαχειριστών αυτών. Σ' αυτές προβλέπεται ότι οι απολήψεις χρηματικών ποσών από την Ευρωπαϊκή Ένωση αποτελούν έσοδα του κρατικού προϋπολογισμού (άρθρο 97) και ότι στις σχετικές δαπάνες διενεργείται διαχειριστικός έλεγχος από δημοσιονομικούς υπαλλήλους του Υπουργείου Οικονομικών, σύμφωνα με τις κείμενες διατάξεις (άρθρο 101). Ειδικότερα στο άρθρο 102 του ως άνω

νομοθετήματος ορίζεται: «Χρηματοδοτήσεις, ενισχύσεις ή επιδοτήσεις σε φυσικά ή νομικά πρόσωπα και φορείς που καταβάλλονται στα πλαίσια κοινοτικών πολιτικών από εθνικούς πόρους ή πόρους της Ευρωπαϊκής Ένωσης αναζητούνται από το Δημόσιο, εφόσον διαπιστωθεί από τα κατά περίπτωση αρμόδια όργανα ότι έχουν καταβληθεί αχρεωστήτως ή παρανόμως. Στις διατάξεις αυτές εμπίπτουν και τα ποσά που έχουν καταβληθεί μέχρι την έναρξη της ισχύος του παρόντος νόμου. Τα ποσά που αναζητούνται για την αιτία αυτή βεβαιώνονται ως έσοδα του Κρατικού Προϋπολογισμού και εισπράττονται, σύμφωνα με τις διατάξεις του Κώδικα Εισπράξεως Δημοσίων Εσόδων, όπως αυτός ισχύει κάθε φορά». Περαιτέρω, στο άρθρο 104 του ιδίου νομοθετήματος ορίζεται: «Τα όργανα έκδοσης της καταλογιστικής πράξης, ο τρόπος βεβαίωσης του αχρεωστήτως καταβληθέντος ποσού και απόδοσης ή επιστροφής αυτού στους δικαιούχους (...) οι απαιτούμενες διαδικασίες καθώς και κάθε άλλη λεπτομέρεια καθορίζονται με αποφάσεις του Υπουργού Οικονομικών ή για τα θέματα για τα οποία συντρέχει αρμοδιότητα άλλων υπουργών με κοινές αποφάσεις του Υπουργού Οικονομικών και των κατά περίπτωση αρμοδίων καθ' ύλην Υπουργών».

29. Κατ' εξουσιοδότηση του ως άνω άρθρου 104 του ν. 2362/1995 εκδόθηκε η 907/042/2.7.2003 κοινή απόφαση των Υπουργών Οικονομίας και Οικονομικών, Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων και Γεωργίας «Εθνικό σύστημα δημοσιονομικών διορθώσεων για την ανάκτηση αχρεωστήτως ή παρανόμως καταβληθέντων ποσών από πόρους του κρατικού προϋπολογισμού για την υλοποίηση προγραμμάτων συγχρηματοδοτούμενων στο πλαίσιο του Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης (Κ.Π.Σ.), του Ταμείου Συνοχής και των Κοινοτικών Πρωτοβουλιών για την προγραμματική περίοδο 2000-2006» (Β' 878), με την οποία ρυθμίστηκε η διαδικασία ανάκτησης από τα αρμόδια εθνικά όργανα των ποσών που καταβλήθηκαν αχρεωστήτως στους τελικούς δικαιούχους για την υλοποίηση πράξεων χρηματοδοτούμενων από τα διαρθρωτικά ταμεία. Ειδικότερα, στο άρθρο 1 της απόφασης ορίζεται: «Μετά το πέρας του ελέγχου από τα αρμόδια ελεγκτικά όργανα σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρων 6, 9 και 17 του ν. 2860/2000, συντάσσεται εντός τριών (3) μηνών σχετική έκθεση ελέγχου. Στην περίπτωση που διαπιστώνεται αχρεώστητη ή παράνομη καταβολή ποσών από τον προϋπολογισμό Δημοσίων Επενδύσεων (ΠΔΕ) σε φυσικά ή νομικά πρόσωπα ή δημόσιες υπηρεσίες και φορείς, που ενεργούν με την ιδιότητα του τελικού δικαιούχου ή του τελικού αποδέκτη, αυτή αναφέρεται στην έκθεση και ζητείται η ανάκτησή τους. Η έκθεση ελέγχου εγκρίνεται εντός προθεσμίας τριάντα (30) ημερολογιακών ημερών από τα αρμόδια όργανα, όπως αυτά προσδιορίζονται στα ανωτέρω άρθρα του νόμου. Μετά την παρέλευση της προθεσμίας αυτής, η έκθεση θεωρείται εγκεκριμένη. 2. (...) 3. Με το έγγραφο της έκθεσης ελέγχου και του εγκεκριμένου πορίσματος καλείται ο ελεγχόμενος να λάβει γνώση του

περιεχομένου της και να διατυπώσει εγγράφως και εντός προθεσμίας τριάντα (30) ημερολογιακών ημερών από την κοινοποίησή τους, τυχόν αντιρρήσεις του ή την αποδοχή τους (...) (I) Στην περίπτωση κατά την οποία: α) ο ελεγχόμενος διατυπώσει εγγράφως τις αντιρρήσεις του εντός της αυτής προθεσμίας και οι αντιρρήσεις αυτές κριθούν αβάσιμες στο σύνολό τους από την υπηρεσία που διέταξε τον έλεγχο (...) το πόρισμα της έκθεσης ελέγχου καθίσταται οριστικό με απόφαση δημοσιονομικής διόρθωσης (...)).».

30. Από τις διατάξεις που παρατέθηκαν στις σκέψεις 25 έως 29 συνάγεται ότι επί συγχρηματοδοτούμενων από την Ένωση προγραμμάτων που διέπονται από τους Κανονισμούς (ΕΚ) 1260/1999, 438/2001 και τον Κανονισμό (ΕΚ ΕΥΡΑΤΟΜ) 2988/1995 οι εθνικές αρχές οφείλουν να διενεργούν ελέγχους συμβατότητας με το δίκαιο της Ένωσης των συγχρηματοδοτούμενων προγραμμάτων, να αποκλείουν δε από την ενωσιακή χρηματοδότηση και να ανακτούν τους πόρους που διατέθηκαν από τα προγράμματα αυτά για ενισχύσεις που χορηγήθηκαν κατά παράβαση της νομοθεσίας της Ένωσης που στοιχειοθετεί την ως άνω (σκέψη 27) έννοια της παρατυπίας. Προς τον σκοπό αυτόν η εθνική νομοθεσία έχει προβλέψει ειδικά όργανα και ειδική διαδικασία ελέγχου (σκέψη 29), με την εγκαθίδρυση «εθνικού συστήματος δημοσιονομικών διορθώσεων» αντικείμενο των ενεργειών του οποίου είναι η ανάκτηση των αχρεωστήτως ή παρανόμως καταβληθέντων ποσών από πόρους του κρατικού προϋπολογισμού για την υλοποίηση συγχρηματοδοτούμενων από την Ένωση προγραμμάτων. Τα όργανα αυτά, αν και καθοδηγούνται κατά την ελεγκτική τους δραστηριότητα από τον στόχο εντοπισμού και θεραπείας παραβιάσεων του δικαίου της Ένωσης, ήτοι της διασφάλισης της πρακτικής αποτελεσματικότητας του δικαίου της Ένωσης, δεν παύουν πάντως να αποτελούν αναπόσπαστα στοιχεία της εθνικής έννομης τάξης, οφείλοντα σεβασμό στις διατάξεις του Συντάγματος και της σύμφωνης προς αυτό νομοθεσίας. Τέτοια είναι και η περίπτωση όπου τα όργανα αυτά καλούνται να ελέγξουν τη συμβατότητα προς το δίκαιο της Ένωσης σύμβασης η οποία είχε ήδη, πριν από την υπογραφή της, υποστεί τον κατά το άρθρο 98 παρ. 1 β' του Συντάγματος έλεγχο από το Ελεγκτικό Συνέδριο.

31. Στο άρθρο 28 του Συντάγματος ορίζονται μεταξύ άλλων, τα εξής: «1. (...) 2. Για να εξυπηρετηθεί σπουδαίο εθνικό συμφέρον και να προαχθεί η συνεργασία με άλλα κράτη, μπορεί να αναγνωρισθούν, με συνθήκη ή συμφωνία, σε όργανα διεθνών οργανισμών αρμοδιότητες που προβλέπονται από το Σύνταγμα (...) 3. Η Ελλάδα προβαίνει ελεύθερα, με νόμο που ψηφίζεται από την απόλυτη πλειοψηφία του όλου αριθμού των Βουλευτών, σε περιορισμούς της εθνικής κυριαρχίας της, εφόσον αυτό υπαγορεύεται από σπουδαίο εθνικό συμφέρον, δεν θίγει τα δικαιώματα του ανθρώπου και τις βάσεις του δημοκρατικού πολιτεύματος και γίνεται με βάση τις αρχές

της ισότητας και με τον όρο της αμοιβαιότητας». Με το Ψήφισμα της Ζ' Αναθεωρητικής Βουλής στην ανωτέρω συνταγματική διάταξη προστέθηκε ερμηνευτική δήλωση με το εξής περιεχόμενο: «Το άρθρο 28 αποτελεί θεμέλιο για τη συμμετοχή της χώρας στις διαδικασίες της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης».

32. Εξ άλλου, στο άρθρο 4 παρ. 2 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση ορίζεται: «Η Ένωση σέβεται την ισότητα των Κρατών μελών ενώπιον των Συνθηκών καθώς και την εθνική τους ταυτότητα που είναι συμβυής με την θεμελιώδη πολιτική και συνταγματική τους δομή (...). Σέβεται τις ουσιώδεις λειτουργίες του Κράτους (...)». Στην παράγραφο 3 του ίδιου άρθρου ορίζονται τα εξής: «Σύμφωνα με την αρχή της καλόπιστης συνεργασίας, η Ένωση και τα Κράτη μέλη εκπληρώνουν τα εκ των συνθηκών καθήκοντα βάσει αμοιβαίου σεβασμού και αμοιβαίας συνεργασίας. Τα Κράτη μέλη λαμβάνουν κάθε γενικό και ειδικό μέτρο ικανό να διασφαλίσει την εκτέλεση των υποχρεώσεων που απορρέουν από τις Συνθήκες ή προκύπτουν από πράξεις των θεσμικών οργάνων της Ένωσης. Τα Κράτη μέλη διευκολύνουν την Ένωση στην εκπλήρωση της αποστολής της και απέχουν από την λήψη οποιουδήποτε μέτρου ικανού να θέσει σε κίνδυνο την πραγματοποίηση των στόχων της Ένωσης». Περαιτέρω, στο άρθρο 5 της ως άνω Συνθήκης ορίζεται ότι η άσκηση των αρμοδιοτήτων της Ένωσης διέπεται από τις αρχές της επικουρικότητας και της αναλογικότητας (παράγραφος 1), ότι σύμφωνα με την αρχή της επικουρικότητας, «στους τομείς που δεν υπάγονται στην αποκλειστική της αρμοδιότητα, η Ένωση παρεμβαίνει μόνο εφόσον και κατά τον βαθμό που οι σκοποί της προβλεπόμενης δράσης δεν μπορούν να επιτευχθούν επαρκώς από τα Κράτη μέλη (...) μπορούν όμως, λόγω της κλίμακας ή των αποτελεσμάτων της προβλεπόμενης δράσης να επιτευχθούν καλύτερα στο επίπεδο της Ένωσης» (παράγραφος 3) και ότι, σύμφωνα με την αρχή της αναλογικότητας, «το περιεχόμενο και η δράση της Ένωσης δεν υπερβαίνουν τα απαιτούμενα για την επίτευξη των στόχων των Συνθηκών» (παράγραφος 4). Τέλος, στη Δήλωση 17 «σχετικά με την υπεροχή», που προσαρτήθηκε ως επίσημο κείμενο στη Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση και στη Συνθήκη για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, οι συμμετασχόντες στη Διάσκεψη που υιοθέτησε τη Συνθήκη της Λισσαβόνας (13 Δεκεμβρίου 2007) με την οποία τροποποιήθηκαν οι πιο πάνω Συνθήκες αναφέρουν τα εξής: «Η Διάσκεψη υπενθυμίζει ότι, σύμφωνα με την πάγια νομολογία του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, οι Συνθήκες και το δίκαιο που θεσπίζεται από την Ένωση βάσει των Συνθηκών υπερισχύουν του δικαίου των κρατών μελών, υπό τους όρους που ορίζονται στην εν λόγω νομολογία. Επίσης, η Διάσκεψη αποφάσισε να προσαρτηθεί στην παρούσα τελική πράξη η γνωμοδότηση της Νομικής Υπηρεσίας του Συμβουλίου σχετικά με την υπεροχή η οποία περιλαμβάνεται στο έγγραφο 11197/07 (JUR 260): “Γνωμοδότηση της Νομικής Υπηρεσίας του Συμβουλίου” της

22ας Ιουνίου 2007. Από τη νομολογία του Δικαστηρίου απορρέει ότι η υπεροχή του κοινοτικού δικαίου αποτελεί θεμελιώδη αρχή του εν λόγω δικαίου. Σύμφωνα με το Δικαστήριο, η αρχή αυτή είναι συνυφασμένη με τον ιδιαίτερο χαρακτήρα της Ευρωπαϊκής Κοινότητας. Κατά την πρώτη απόφαση στο πλαίσιο αυτής της πάγιας νομολογίας (Costa/ENEL βλ. υποσημείωση “(...) 15 Ιουλίου 1964, υπόθεση 6/64) δεν υπήρχε μνεία της υπεροχής στη Συνθήκη, πράγμα που εξακολουθεί να συμβαίνει και σήμερα. Το γεγονός ότι η αρχή της υπεροχής δεν θα περιληφθεί στη μελλοντική Συνθήκη ουδόλως μεταβάλλει την ύπαρξη της αρχής και την υφιστάμενη νομολογία του Δικαστηρίου.” [υποσημείωση] “(...) συνάγεται ότι, εφόσον το δίκαιο που γεννήθηκε από τη συνθήκη απορρέει από αυτόνομη πηγή δικαίου, δεν είναι δυνατόν, λόγω του ιδιόμορφου πρωτότυπου χαρακτήρα του, να του αντιτάσσεται οποιοδήποτε εσωτερικό νομοθετικό κείμενο, χωρίς να χάνει τον κοινοτικό του χαρακτήρα και χωρίς να διακυβεύεται η νομική βάση της ίδιας της Κοινότητας”.»

33. Συναφώς προς όσα αναφέρθηκαν ανωτέρω στις σκέψεις 31 και 32 πρέπει ακόμα να προστεθεί ότι την αρχή του Κράτους δικαίου σύμφωνα με το Σύνταγμα της Ελλάδος (άρθρο 25 παρ. 1 όπως ισχύει μετά την τροποποίησή του από την Ζ΄ Αναθεωρητική Βουλή) εγγυώνται όλα τα όργανα του Κράτους, ενώ, κατά το άρθρο 2 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση η ίδια αρχή αναγνωρίζεται ως βασική αξία της Ένωσης και ότι τόσο στο εθνικό όσο και στο δίκαιο της Ένωσης με την αρχή του κράτους δικαίου ταυτίζεται η αρχή της ασφάλειας του δικαίου από όπου περαιτέρω απορρέει ως αναγκαίο συνακόλουθο η αρχή προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης του διοικουμένου.

34. Από τις διατάξεις που παρατέθηκαν στις σκέψεις 31 ως 33 συνάγεται ότι η εθνική έννομη τάξη και η έννομη τάξη της Ένωσης δεν λειτουργούν αυτοαναφορικά, η κάθε μια κινούμενη αυτοτελώς στο δικό της πεδίο δικαιοδοσίας, αλλά τελούν σε διαλεκτική σύζευξη διώκουσες συνεργατικά τη θεραπεία ταυτόσημων νομικών αρχών και αξιών. Περαιτέρω, κατά το δίκαιο της Ένωσης όπως αποτυπώθηκε στη Δήλωση 17 που παρατέθηκε, η έννομη τάξη αυτής δεν μπορεί να ιεραρχηθεί ως στοιχείο της πυραμίδας κανόνων της εθνικής έννομης τάξης, αλλά το δίκαιο που παράγεται από αυτή εντός του πλαισίου των δοτών της αρμοδιοτήτων, έχοντας αυτοτελή προέλευση, διεκδικεί προτεραιότητα εφαρμογής (*primauté*) έναντι του εθνικού, εκτοπίζοντας το εθνικό δίκαιο στο πεδίο των δοτών αρμοδιοτήτων της όπου και όταν το εθνικό δεν είναι συμβατό με το δίκαιο της Ένωσης. Στην εθνική έννομη τάξη η ως άνω υποχώρηση του εθνικού δικαίου έναντι του ενωσιακού δεν θέτει ζήτημα συνταγματικότητας με βάση τις ρυθμίσεις του άρθρου 28 του Συντάγματος και την ερμηνευτική δήλωση επί αυτού, δοθέντος ότι προς διευκόλυνση της πορείας της Ελλάδος προς την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση επιτρέπεται, υπό τους όρους που τίθενται

στην παράγραφο 3 του εν λόγω άρθρου, περιορισμός της εθνικής κυριαρχίας χάριν υποδοχής του δικαίου της Ένωσης. Εξ άλλου, να μην δεν μπορεί να αποκλεισθεί θεωρητικώς η σύγκρουση αντίρροπης συνταγματικής ρύθμισης διεκδικούσης κατίσχυση προς ρύθμιση του δικαίου της Ένωσης, όμως η απαίτηση εναρμόνισης των εννόμων τάξεων, εθνικής και ενωσιακής, που απορρέει από την διαλεκτική τους σύζευξη για τη θεραπεία κοινών αρχών και αξιών, επιβάλλει στον εθνικό δικαστή, που είναι συγχρόνως και δικαστής της Ένωσης, όταν εφαρμόζει το δίκαιο αυτής, να ερμηνεύει τον συνταγματικό κανόνα στην κατεύθυνση που αποτυπώθηκε στην ήδη αναφερθείσα ερμηνευτική δήλωση του άρθρου 28 του Συντάγματος.

35. Ύστερα από την ανάλυση που προηγήθηκε, η Ολομέλεια κρίνει ότι δεν μπορεί να αποδοθεί στο δίκαιο της Ένωσης που παρατέθηκε στις σκέψεις 25 έως 27 η έννοια ότι δι' αυτού παρασχέθηκε στο ελεγκτικό όργανο του Υπουργείου Οικονομικών που αναφέρεται στη σκέψη 29 η εξουσία να αγνοεί, επικαλούμενο την πρακτική αποτελεσματικότητα του δικαίου της Ένωσης, την κρίση του Ελεγκτικού Συνεδρίου ασκούντος την κατά το Σύνταγμα αρμοδιότητά του επί των δημοσίων συμβάσεων, στην οποία μάλιστα, όπως ήδη εκτέθηκε, ενσωματώνεται ως αναγκαίο στοιχείο αυτής και κρίση περί τη συμβατότητα με το δίκαιο της Ένωσης της ελεγχόμενης σύμβασης και της διαδικασίας από την οποία προέκυψε. Μια τέτοια αποδοχή θα οδηγούσε στο άτοπο συμπέρασμα να αναγνωρίζεται σε διοικητικούς υπαλλήλους η αυθεντία της ερμηνείας του δικαίου της Ένωσης σε κάθε περίπτωση, ακόμη και αν αυτό δεν έχει ερμηνευθεί αυθεντικώς από το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, να αντιπαραβάλλεται δε η ερμηνεία αυτή, ως προερχόμενη από ενωσιακό φορέα στην αντίστοιχη ερμηνεία επί της οποίας στηρίχθηκε η κρίση του Ελεγκτικού Συνεδρίου. Συγχρόνως όμως η ίδια λογική επιβάλλει την αποδοχή ότι και η κρίση του Ελεγκτικού Συνεδρίου επί της νομιμότητας ενός ελεγχόμενου από αυτό σχεδίου σύμβασης δεν δύναται, χάριν διαφύλαξης της πρακτικής αποτελεσματικότητας του ελέγχου του Συνεδρίου, να θωρακίζεται κατά τρόπο απόλυτο αποκλείοντας οποιαδήποτε συνεκτίμηση της βαρύτητας του πλήγματος που κινδυνεύει να υποστεί, λόγω της απολυτότητας αυτής, η πρακτική αποτελεσματικότητα του δικαίου της Ένωσης.

36. Με βάση όσα έγιναν δεκτά ανωτέρω, η Ολομέλεια θεωρεί ότι όταν το Ελεγκτικό Συνέδριο κατά την άσκηση του προσυμβατικού του ελέγχου έχει αποφανθεί ρητώς επί ζητήματος, η κρίση του αυτή δεν δύναται να αμφισβητηθεί από κανένα όργανο εντασσόμενο στην εκτελεστική λειτουργία, εκτός αν αυτό επικαλείται *ad hoc* μεταγενέστερη αντίθετη νομολογία του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η έννοια της οποίας είναι αναμφισβήτητη. Περαιτέρω, δοθέντος ότι διά του προσυμβατικού ελέγχου που ασκεί το Ελεγκτικό Συνέδριο αναζητούνται μόνον ουσιώδεις

πλημμέλειες του σχεδίου της σύμβασης και της διαδικασίας από όπου προήλθε, δεν αποκλείεται, υπό την επιφύλαξη όσων εκτίθενται στη συνέχεια, να αναδειχθούν από ελεγκτικό όργανο διοικητικού χαρακτήρα πλημμέλειες μη ουσιώδεις κατά το Ελεγκτικό Συνέδριο, οι οποίες όμως υπό το πρίσμα των αρμοδιοτήτων των εν λόγω οργάνων να θεωρούνται ικανές να προκαλέσουν τη λήψη κυρωτικών μέτρων. Πάντως, σε κάθε περίπτωση, πρέπει να τυγχάνουν σεβασμού οι θεμελιώδεις δικαιικές αρχές που διέπουν την εθνική και την ενωσιακή έννομη τάξη, ως η αρχή της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης, της οποίας η ισχύς αναγνωρίζεται και διασφαλίζεται ως κοινό αξιακό αγαθό και από τις δύο.

37. Η αρχή της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης, όπως και η αρχή της ασφάλειας του δικαίου, που αποτελούν στοιχείο της ενωσιακής ήδη έννομης τάξης διέπουν τη διαδικασία ανάκτησης μη ορθώς διατεθέντων κεφαλαίων κατά την εκτέλεση των συγχρηματοδοτούμενων από ευρωπαϊκούς και εθνικούς πόρους δράσεων, επενεργούν κατά τέτοιο τρόπο ώστε να προστατεύεται η εύλογη, εν όψει των συνθηκών, πεποίθηση του λήπτη της ενωσιακής συνδρομής, ως συνετού ανθρώπου του οικείου κλάδου δραστηριότητας, ότι η δημιουργηθείσα από δημόσια εξουσία νομική κατάσταση ως απόρροια πράξης δημοσίου οργάνου θα συνεχιστεί (ΕλΣυν Ολ. 232/2019 σκ. 18). Για τη συνδρομή δε της αρχής της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης απαιτείται να συντρέχουν σωρευτικά τρεις προϋποθέσεις ήτοι: (πρώτον) Να υφίσταται αντικειμενική συμπεριφορά των διοικητικών αρχών υπό τη μορφή της διαβεβαίωσης ότι οι εργασίες του δικαιούχου της ενίσχυσης είναι νόμιμες. Στον τελευταίο πρέπει να έχουν δοθεί συγκεκριμένες ανεπιφύλακτες και συγκλίνουσες διαβεβαιώσεις οι οποίες προέρχονται από αρμόδιες και αξιόπιστες πηγές (Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αποφάσεις της 13^{ης} Ιουνίου 2013, HGA κλπ κατά Επιτροπής, C-630/11P έως CA-633/11 P έως C-633/11 P (συνεκδ.), EU:C:2013: 387, σκ. 132 και της 16^{ης} Δεκεμβρίου 2010, C-537/08 P, Kahla Thuringen Porzellan κατά Επιτροπής, EU:C:2010:769, σκ. 63). (δεύτερον) Ο τελικός δικαιούχος της ενίσχυσης να είναι καλόπιστος, ήτοι να έχει διαμορφώσει πεποίθηση ως προς τη νομιμότητα της πράξης στην οποία στήριξε τα δικαιώματά του. (τρίτον) Η συμπεριφορά της διοίκησης στην οποία στηρίχθηκε η πεποίθηση του ενδιαφερόμενου να είναι σύμφωνη με τους εφαρμοστέους κανόνες ή τουλάχιστον να μην βρίσκεται σε προφανή αντίθεση με αυτούς. Περαιτέρω, η αρχή της ασφάλειας του δικαίου επιτάσσει τη σαφήνεια και ακρίβεια της κανονιστικής ρύθμισης υπό τους όρους της οποίας χορηγείται η ενωσιακή συνδρομή στον δικαιούχο ώστε ο τελευταίος να έχει τη δυνατότητα να γνωρίζει σαφώς τα δικαιώματά και τις υποχρεώσεις του καθώς και τις επιβαλλόμενες σ' αυτόν κυρώσεις σε περίπτωση αθέτησης των υποχρεώσεών του.

38. Ο προληπτικός έλεγχος νομιμότητας των συγχρηματοδοτούμενων συμβάσεων μεγάλης οικονομικής αξίας που ασκεί το Ελεγκτικό Συνέδριο, οι οποίες αφορούν στην υλοποίηση των προγραμμάτων μέσω των πράξεων (έργα, δράσεις ή ομάδες έργων) που επιλέγονται από τη διαχειριστική αρχή για την επίτευξη των στόχων αυτών, με χρηματοδότηση από τον ενωσιακό προϋπολογισμό και την ταυτόχρονη συμμετοχή των εθνικών κονδυλίων, συνιστά υποχρεωτικό, αυτεπάγγελτο και καθολικό έλεγχο νομιμότητας της διαδικασίας και του σχεδίου της σύμβασης. Ειδικότερα, το σύστημα του προσυμβατικού δικαστικού ελέγχου στις συγχρηματοδοτούμενες συμβάσεις που ασκείται από τα αρμόδια όργανα και τους αρμόδιους δικαστικούς σχηματισμούς του Ελεγκτικού Συνεδρίου αφορά στη νομιμότητα και τη συμβατότητα της διαδικασίας ανάθεσης των συμβάσεων αυτών με την ενωσιακή και τη συναφή μ' αυτήν εθνική νομοθεσία αναδεικνύοντας ουσιώδεις μόνον πλημμέλειες, είναι δε λειτουργικά διακριτό και αυτοτελές σε σχέση με τους διοικητικούς ελέγχους που εντάσσονται στο σύστημα των Κανονισμών 1260/1999 και 448/2001 στόχος των οποίων αποτελεί η διαφύλαξη των οικονομικών συμφερόντων της Κοινότητας.

39. Το Δικαστήριο παρατηρεί ότι με την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση κρίθηκε ότι δεν συνιστούν συγκεκριμένες, ανεπιφύλακτες και συγκλίνουσες διαβεβαιώσεις για τη στοιχειοθέτηση της έννοιας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης στην επίδικη περίπτωση, ούτε η απόφαση ένταξης του επίμαχου έργου καθώς και οι γνώμες της διαχειριστικής αρχής και του Γενικού Γραμματέα του ΥΠΕΣΔΑ αντίστοιχα, ώστε να δημιουργηθεί στον τελικό δικαιούχο η θεμιτή προσδοκία ότι η δημιουργηθείσα νομική κατάσταση θα συνεχιστεί, ούτε το πόρισμα της επιθεώρησης που διενεργήθηκε από ομάδα της Β' μονάδας της διαχειριστικής αρχής του ΕΠ του ΚτΠ στις 17.5.2007 δοθέντος ότι πρόκειται για ενδιάμεσο έλεγχο, το αντικείμενο του οποίου είναι διαφορετικό από το αντικείμενο του ελέγχου του τελικού δικαιούχου, αφού αυτό αφορά μόνο στον έλεγχο υλοποίησης του φυσικού και οικονομικού αντικειμένου του έργου (έλεγχο παραδόσεων και παραστατικών) και όχι σε έλεγχο της τήρησης των διατάξεων του ενωσιακού και εθνικού δικαίου και των συναφών υποχρεώσεων του τελικού δικαιούχου (βλ. ΕλΣυν Ολ. 735/2020 σκ. 15 και 16, 232/2019 σκ. 20). Περαιτέρω, κρίθηκε με την πληττόμενη απόφαση ότι δεν παραβιάστηκε η αρχή της ασφάλειας του δικαίου δοθέντος ότι οι υποχρεώσεις του τελικού δικαιούχου περιγράφονταν με τρόπο σαφή στην οικεία απόφαση ένταξης, όπου ετέθη ως όρος χρηματοδότησης η τήρηση εκ μέρους του της κοινοτικής και εθνικής νομοθεσίας κατά την υλοποίηση της Πράξης με ρητή αναφορά στις διατάξεις του π.δ/τος 346/1998 και του π.δ/τος 394/1996 και η δυνατότητα της διαχειριστικής αρχής για την προσωρινή ή οριστική διακοπή της χρηματοδότησης της πράξης και απένταξη του έργου από το οικείο ΕΠ «ΚτΠ».

40. Ακολούθως, την έρευνα της νομιμότητας της διαγωνιστικής διαδικασίας με αντικείμενο την υλοποίηση του έργου «Παροχή υπηρεσιών σε ανθρώπινο δυναμικό και μέσα για την εξάπλωση του συστήματος διαχείρισης ζήτησης υπηρεσιών υγείας» που πραγματοποιήθηκε με κριτήριο κατακύρωσης τη συμφερότερη προσφορά και του σχεδίου της σύμβασης διενήργησε, σύμφωνα με τα οριζόμενα στο άρθρο 98 παρ. 1 περίπτ. β' του Συντάγματος και του άρθρου 19 παρ. 7 του π.δ/τος 774/1980, όπως αυτό τροποποιήθηκε και ίσχυε κατά τον κρίσιμο χρόνο, ο αρμόδιος σε πρώτο βαθμό δικαστικός σχηματισμός (Ζ' Κλιμάκιο). Από την παραδεκτή επισκόπηση της πράξης του Ζ' Κλιμακίου (135/2003) προκύπτει ότι ο καθολικός και αυτεπάγγελτος έλεγχος του αρμόδιου δικαστικού σχηματισμού που επιλαμβάνεται πρωτογενώς ανέδειξε ως ουσιώδη ζητήματα και συναφώς διακωλυτικούς λόγους σύναψης της σύμβασης μόνον εκείνα που αφορούσαν την απόρριψη της οικονομικής προσφοράς της Ένωσης εταιρειών Infoquest – SDC ως ασαφούς, μη αξιολογήσιμης και εκτός προδιαγραφών της διακήρυξης, ενώ δεν διέλαβε αρνητική κρίση αναφορικά με το ύψος της οικονομικής προσφοράς της Intracom όπως αυτό διαμορφώθηκε εν τέλει και συνυπολογίστηκε για την ανάδειξη της προσφοράς της τελευταίας ως της πλέον συμφέρουσας. Στην κρίση άλλωστε για την ανάδειξη αυτής ως της πλέον συμφέρουσας προσφοράς μετέχουν ισοδύναμα τόσο τα ποιοτικά χαρακτηριστικά της προσφοράς (τεχνική αξία, ποιότητα αισθητική και λειτουργική αρτιότητα αυτής καθώς και καινοτόμα χαρακτηριστικά), όσο και τα οικονομικά στοιχεία αυτής (τιμή), καθώς και η βέλτιστη σχέση ποιότητας-τιμής, τα οποία στο σύνολό τους συνδέονται με το αντικείμενο της συγκεκριμένης δημόσιας σύμβασης και ενδεικτικά απαριθμούνται στον νόμο για την στάθμιση της προσφοράς της αναδόχου ως της πλέον συμφέρουσας από την αναθέτουσα αρχή. Ακολούθως, το Κλιμάκιο εξήντησε την ελεγκτική του λειτουργία και η αρνητική του κρίση αναφορικά με την προσφορά της Ένωσης των εταιρειών Infoquest – SDC αποτυπώθηκε στην εκδοθείσα πράξη του (135/2003), η οποία τελικώς ανακλήθηκε ως προς το σκέλος αυτό με την 65/2003 απόφαση του VI Τμήματος. Εξ άλλου, το VI Τμήμα, ως δευτεροβάθμιος δικαστικός σχηματισμός στο πλαίσιο της άσκησης της οιονεί δικαιοδοτικής του εξουσίας, αποφαινόμενο επί της αίτησης ανάκλησης του Διοικητή του ΙΚΑ, περιορίστηκε στην εξέταση των προβαλλόμενων ενώπιόν του λόγων ανάκλησης, ενώ δεν ανέδειξε το ίδιο οίκοθεν άλλα ζητήματα που άπτονται λόγων δημόσιας τάξης και δύνανται να ερευνώνται από το ίδιο αυτεπαγγέλτως (βλ. ΕλΣυν Ολ. Β' Ελάσσονα, 505/2021 σκ. 6). Με την απόφασή του αυτή το VI Τμήμα του Ελεγκτικού Συνεδρίου εξήτασε την ορθότητα της αρνητικής κρίσης του Κλιμακίου και έκρινε οριστικά και τελεσίδικα το ζήτημα της ελεγχόμενης διαδικασίας ενώπιόν του, με συνέπεια να επικυρώσει με την κρίση του αυτή μίαν εκ των ελαχίστων αναγκαίων προϋποθέσεων για την υποβολή πρότασης από τον τελικό δικαιούχο στο πλαίσιο του Μέτρου 2.2. «Ηλεκτρονική Κυβέρνηση

για την εξυπηρέτηση του πολίτη» του ΕΠ «Κοινωνία της Πληροφορίας» του Γ΄ ΚΠΣ που συνιστά και στοιχείο ωριμότητας της πράξης αυτού, να υπάρχει σύμβαση για το έργο, η οποία έχει αναληφθεί και εκτελείται μετά την 1.1.2000 (βλ. την ΑΠ ... πρόσκληση του Ειδικού Γραμματέα για την ΚτΠ /Υπηρεσία Διαχείρισης ΕΠ ΚτΠ.).

41. Εν όψει των ανωτέρω, το δικάσαν Τμήμα εσφαλμένως εφήρμοσε την αρχή προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης και απέρριψε τον προβληθέντα ενώπιόν του ισχυρισμό αναφορικά με τη δημιουργία πεποίθησης στον τελικό δικαιούχο ως προς τη νομιμότητα της διαγωνιστικής διαδικασίας για την ανάθεση της σύμβασης επί της οποίας είχε αποφανθεί οριστικά και τελεσίδικα το Ελεγκτικό Συνέδριο με την 65/2003 απόφασή του. Από την κρίση αυτήν του Ελεγκτικού Συνεδρίου, στο οποίο ο συνταγματικός νομοθέτης αναγνώρισε από το έτος 2001 την αρμοδιότητα της εγγυητικής επέμβασης αυτού στη διασφάλιση της νομιμότητας της συναλλακτικής δράσης της Δημόσιας Διοίκησης, τα αρμόδια ελεγκτικά όργανα όφειλαν να μην αποστούν, δοθέντος ότι το ζήτημα που ανέδειξε η διοικητική ελεγκτική αρχή ήταν εξ εκείνων, σύμφωνα με τα ανωτέρω γενόμενα δεκτά, που γεννούν δικαιολογημένη εμπιστοσύνη στον διοικούμενο την οποία εγγυώνται αμοιβαίως τόσο η εθνική όσο και η ενωσιακή έννομη τάξη.

42. Η Ολομέλεια επιλύει συνεπώς το αναφερθέν στη σκέψη 4 ζήτημα όχι επί τη βάσει του κριτηρίου της υπεροχής των εννόμων τάξεων που εμφανίζεται να συγκρούονται στην κρινόμενη υπόθεση αλλά του σεβασμού που προσήκει στην κατοχυρούμενη ομοίως και από τις δύο έννομες τάξεις αρχή της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης του διοικουμένου. Έτσι κρίνει ότι όταν το Ελεγκτικό Συνέδριο κατά τον προσυμβατικό του έλεγχο εξήτασε ρητώς ένα ζήτημα, η κρίση του αυτή γεννά δικαιολογημένη εμπιστοσύνη που προστατεύεται δεσμεύουσα τα διοικητικά ελεγκτικά όργανα πλην *ad hoc* αντίθετης μεταγενέστερης νομολογίας του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης αναμφίβολου περιεχομένου. Αν το Ελεγκτικό Συνέδριο κατά τον προσυμβατικό του έλεγχο δεν εξήτασε ρητώς ένα ζήτημα που αναδείχθηκε στη συνέχεια κατά την άσκηση διοικητικού ελέγχου τότε, εφόσον η σύμβαση εκτελέστηκε και προέκυψαν δικαιώματα υπέρ του διαχειριστή των κοινοτικών πόρων ή του αναδόχου, η εμπιστοσύνη αυτών προστατεύεται ως δικαιολογημένη μόνον αν το αναδειχθέν ζήτημα από τη διοικητική αρχή ήταν εξ εκείνων που ως ουσιώδες υπήγετο προδήλως στην ελεγκτική δικαιοδοσία του Ελεγκτικού Συνεδρίου κατά την άσκηση του προσυμβατικού του ελέγχου. Τέτοιο ήταν εν προκειμένω το ζήτημα όπως εξηγήθηκε στην προηγούμενη σκέψη. Αν όμως το αναδειχθέν από τη διοικητική αρχή ζήτημα δεν φέρει τα ανωτέρω χαρακτηριστικά, ήτοι είναι εξ εκείνων που δεν ανάγονται σε παραβιάσεις αρχών όπως η δημοσιότητα, η διαφάνεια, η ισότητα και ο ελεύθερος

ανταγωνισμός, τότε, αναλόγως και των ειδικότερων συνθηκών της περίπτωσης, μπορεί να μη γεννάται δικαιολογημένη εμπιστοσύνη οπότε επιτρέπεται όπως η εν λόγω αρχή ενεργήσει ελεύθερα τον έλεγχό της.

43. Ακολούθως, κατά παραδοχή του λόγου αυτού πρέπει να αναιρεθεί η απόφαση του Τμήματος που έκρινε τα αντίθετα, στη συνέχεια δε να ακυρωθεί για τον αντίστοιχο λόγο η απόφαση της δημοσιονομικής διόρθωσης.

44. Μειοψήφησαν η Αντιπρόεδρος Μαρία Αθανασοπούλου και η Σύμβουλος Ασημίνα Σακελλαρίου, οι οποίες διατύπωσαν την ακόλουθη γνώμη: **44.1.** Όπως έχει κριθεί από το Δικαστήριο τούτο (ΕλΣυν Ολ. 2822/2011, 2237/2014), ο προβλεπόμενος στο άρθρο 98 παρ. 1 περ. β' του Συντάγματος και στο θεσπισθέν προς εκτέλεση αυτού νομοθετικό καθεστώς έλεγχος νομιμότητας των μεγάλης οικονομικής αξίας συμβάσεων καθιερώθηκε με σκοπό αφενός μεν την προστασία του δημοσίου συμφέροντος από τυχόν λάθη, παραλείψεις και πλημμέλειες των διοικητικών οργάνων κατά τη διαδικασία συνάψεως των δημοσίων συμβάσεων, αφετέρου δε την εμπέδωση της διαφάνειας και της εμπιστοσύνης των διοικουμένων στις ενέργειες της δημόσιας διοίκησης. Η ανάθεση του ελέγχου αυτού στο Ελεγκτικό Συνέδριο και η πρόβλεψη της διενέργειάς του από σχηματισμούς που συγκροτούνται από δικαστές έγινε ακριβώς ένεκα του χαρακτήρα του Ελεγκτικού Συνεδρίου ως δικαστηρίου και των συνεπαγόμενων συνταγματικών εγγυήσεων ανεξαρτησίας και αμεροληψίας των μελών του καθώς και της τεχνογνωσίας και μακράς εν γένει εμπειρίας του ως προς τον προληπτικό έλεγχο των δημόσιων εν γένει δαπανών. Επομένως, ο προσυμβατικός έλεγχος της μεγάλης οικονομικής αξίας συμβάσεων δεν αποτελεί άσκηση δικαιοδοτικής λειτουργίας και οι εκδιδόμενες σχετικώς δικαστικές πράξεις δεν συνιστούν δικαστικές αποφάσεις, μη απορρέοντος εξ αυτών δεδουλευμένου (σχ. ΑΕΔ 32/2001, 20/2005, 4/2019). Η φύση δε των δικαστικών πράξεων, που εκδίδονται στο πλαίσιο του ανωτέρω προληπτικού ελέγχου, δεν μεταβλήθηκε εκ του γεγονότος ότι ο έλεγχος αυτός, μετά τη διά νόμου θέσπισή του (άρθρο 15 του ν. 2145/1993), απέκτησε και συνταγματικό έρεισμα από του έτους 2001, καθόσον ούτε ο σκοπός του ελέγχου μεταβλήθηκε ούτε απονεμήθηκε στο Ελεγκτικό Συνέδριο, κατά παρέκκλιση των διατάξεων των άρθρων 93, 94 και 95 του Συντάγματος, σχετική δικαιοδοτική αρμοδιότητα. Τούτο άλλωστε μαρτυρεί και η γλωσσική εκφορά του συνταγματικού κειμένου, αφού όσον αφορά στις ελεγκτικές αρμοδιότητες του Ελεγκτικού Συνεδρίου γίνεται λόγος για έλεγχο δαπανών, έλεγχο συμβάσεων και έλεγχο λογαριασμών (περ. α', β' και γ' της παρ. 1 του άρθ. 98), ενώ στις δικαιοδοτικές του αρμοδιότητες η διατύπωση είναι για εκδίκαση διαφορών και εκδίκαση υποθέσεων (περ. στ' και ζ'). Συνεπώς, ο σκοπός του ελέγχου παραμένει – και μετά τη συνταγματική του κατοχύρωση – πρωτίστως και

πρωταρχικώς η προστασία του δημόσιου χρήματος και η εμπέδωση της αρχής της διαφάνειας ως προς τις οικονομικές λειτουργίες του κράτους, το δε Ελεγκτικό Συνέδριο ασκεί δικαστικό καθήκον εκτίμησης και εξακρίβωσης ως προς τη νομιμότητα των αποτελεσμάτων της διοικητικής δραστηριότητας (πρβλ. και ΔΕΚ C- 440/1998) ενώ με τις δικαστικές αυτές πράξεις δεν σκοπείται η υποκατάσταση του δικαστικού ελέγχου και η παροχή δικαστικής προστασίας διά της δημιουργίας δεσμευτικής δύναμης επί των κριθέντων ζητημάτων (δεδικασμένο). Δοθέντος δε ότι από τις πράξεις αυτές δεν δύναται να απορρεύσει δεδικασμένο, το Δικαστήριο ασκώντας πλέον τη δικαιοδοτική, κατά το Σύνταγμα λειτουργία του, αποφαινεται κυριαρχικώς σε τυχόν καταχθείσα σε δίκη, ενώπιόν του, διαφορά που άπτεται και του προσυμβατικού σταδίου σύναψης των μεγάλης οικονομικής αξίας συμβάσεων, όπως στην περίπτωση δικαστικής κρίσης επί της νομιμότητας των δημοσιονομικών διορθώσεων.

44.2. Συναφώς, υπό την έλξη της αρχής της αποτελεσματικής εφαρμογής του ενωσιακού δικαίου και υπό την επιφύλαξη των διατάξεων περί δεδικασμένου, πρέπει να γίνει δεκτό ότι η εξουσία των ελεγκτικών οργάνων, να αποφαινούνται ακωλύτως για την τυχόν συνδρομή ή μη ουσιώδους παρατυπίας, κατά τον έλεγχο επιλεξιμότητας των δηλωθεισών επί συγχρηματοδοτούμενων πράξεων δαπανών, εκτείνεται και στην περίπτωση κατά την οποία το Ελεγκτικό Συνέδριο, στο πλαίσιο άσκησης της ελεγκτικής του αρμοδιότητας, αποφάνθηκε θετικά υπέρ της νομιμότητας της διαδικασίας σύναψης των συμβάσεων μεγάλης οικονομικής αξίας, που συνδέονται με τις πράξεις αυτές. Και τούτο, διότι το προστατευτικό πεδίο και η εμβέλεια της αρχής της χρηστής δημοσιονομικής διαχειρίσεως θα εσχετικοποιούνται αν τυχόν ουσιώδεις παρατυπίες, που ζημιώνουν ή ενδέχεται να ζημιώσουν τον γενικό προϋπολογισμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης, οι οποίες εντοπίζονται από τα αρμόδια ελεγκτικά όργανα κατά τον έλεγχο επιλεξιμότητας των δαπανών, έστω και αν δεν αναδείχθηκαν τούτες κατά τον προσυμβατικό έλεγχο του Ελεγκτικού Συνεδρίου, δεν συνεπήγοντο, προς αποκατάσταση της προτέρας κατάστασης και τακτοποίηση των οικείων λογαριασμών, την επιβολή δημοσιονομικών διορθώσεων, η νομιμότητα των οποίων θα κριθεί, εν τέλει, κυριαρχικώς, με δύναμη δεδικασμένου, από το παρόν Δικαστήριο, στο πλαίσιο εκδίκασης της διαφοράς. Η ως άνω παραδοχή κάμπτεται σε περίπτωση που το Ελεγκτικό Συνέδριο, στο πλαίσιο άσκησης της ελεγκτικής του αρμοδιότητας, κατά τον προσυμβατικό έλεγχο των συμβάσεων μεγάλης οικονομικής αξίας, διατύπωσε, κατά τρόπο ανεπιφύλακτο, επί συγκεκριμένου θέματος, ειδική και ρητή κρίση την οποία δεν μπορεί να αμφισβητήσει ο νεότερος, σχετικά με την επιλεξιμότητα των δηλωθεισών δαπανών, έλεγχος στο πλαίσιο εκτέλεσης συγχρηματοδοτούμενης από εθνικούς και ενωσιακούς πόρους πράξης. Εκ τούτων, παρέπεται ότι δεν εξομοιώνεται με ρητή κρίση ούτε η θετική κρίση του αρμοδίου για την άσκηση του προσυμβατικού ελέγχου Κλιμακίου, ως

προς τη σύναψη συγκεκριμένης σύμβασης, ούτε η μη ανάδειξη διακωλυτικού της σύναψής της λόγου, που τυχόν μετέπειτα συνιστά αντικείμενο δημοσιονομικής διόρθωσης. Εν όψει αυτών, στην προκειμένη περίπτωση, δεν παραβιάστηκε η αρχή της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης, αφού ούτε η 135/2003 πράξη του Ζ' Κλιμακίου ούτε η 65/2003 απόφαση του VI Τμήματος του Δικαστηρίου διέλαβαν οιαδήποτε ρητή κρίση που θα μπορούσε να δικαιολογήσει την εφαρμογή της ως άνω αρχής και συνεπώς, ο σχετικός λόγος αναίρεσης πρέπει να απορριφθεί.

45. Με τους λοιπούς λόγους αναιρέσεως προβάλλονται τα εξής: (α) Κατ' εσφαλμένη ερμηνεία και εφαρμογή των διατάξεων των άρθρων 39 του Κανονισμού 1260/1999, 2 του Κανονισμού 448/2001 ερμηνευομένων σε συνδυασμό με το άρθρο 4 του Γενικού Κανονισμού 2988/1995 το Τμήμα έκρινε ότι η ευθύνη των τελικών δικαιούχων και υπεύθυνων σε λογοδοσία για την υλοποίηση συγχρηματοδοτούμενων πράξεων είναι γνήσια αντικειμενική και δεν εξαρτάται από την συνδρομή ιδίου παίσματος αυτών, εφόσον αυτοί που έλαβαν την χρηματοδότηση, για να την διαθέσουν για τους σκοπούς του οικείου επιχειρησιακού προγράμματος, φέρουν την ιδιότητα του δημοσίου υπολόγου και δύνανται να απαλλαγούν της τεκμαιρόμενης ευθύνης τους εάν αποδείξουν την έλλειψη της υπαιτιότητάς τους. (β) Το Τμήμα κατά παράβαση του νόμου έκρινε ως νόμο και ουσία βάσιμες τις πλημμέλειες που επισημάνθηκαν με την έκθεση ελέγχου και αφορούσαν το μεν στη νομιμότητα όρων της διακήρυξης, παρότι αυτοί περιόριζαν την ευρύτερη συμμετοχή στον διαγωνισμό και την τήρηση των σχετικών κανόνων δημοσιότητας, το δε στην απόρριψη της οικονομικής προσφοράς της αναδόχου ως απαράδεκτης, παρότι δεν συνιστούσε λόγο αποκλεισμού της από τη διαδικασία. Σε ό,τι αφορά στην ειδικότερη αιτίαση με την οποίαν αμφισβητείται η κρίση του Τμήματος για την νομική και ουσιαστική βασιμότητα των λοιπών διαπιστώσεων – παρατηρήσεων της ελεγκτικής ομάδας αναφορικά με τη νομιμότητα όρων της διακήρυξης και τη τήρηση κανόνων δημοσιότητας γι' αυτή, αυτή ερείδεται επί εσφαλμένης προϋπόθεσης, καθόσον ως προς αυτές που δεν συναποτέλεσαν αιτία της δημοσιονομικής διόρθωσης, το Τμήμα δεν διέλαβε καμία κρίση. (γ) Το Τμήμα παρά τον νόμο απέρριψε τον προβληθέντα από τον ήδη αναιρεσείοντα λόγο έφεσης για την άρση ή τον περιορισμό της ευθύνης του κατ' εφαρμογή της αρχής της αναλογικότητας.

46. Με βάση όσα έγιναν δεκτά στις σκέψεις 35 έως 43, οι ανωτέρω τρεις λόγοι αναιρέσεως έχουν απωλέσει την λυσιτέλειά τους δοθέντος ότι το Δικαστήριο έκρινε αναιρετέα την πληττόμενη με τους λόγους αυτούς απόφαση για το λόγο που προηγείται της εξετάσεως αυτών και που οδηγεί σε νομικό αποτέλεσμα ευρύτερης εμβέλειας αυτού που θα επιτυγχανόταν αν ένας από αυτούς γινόταν δεκτός.

Για τους λόγους αυτούς

Δέχεται την από 23.2.2018 αίτηση αναίρεσης του
Αναιρεί την 1823/2017 απόφαση του Ι Τμήματος.
Ακυρώνει την ... απόφαση του Υπουργού Οικονομίας και
Οικονομικών κατά τα οριζόμενα στο σκεπτικό της παρούσας.

Κρίθηκε και αποφασίστηκε στην Αθήνα, στις 4 Νοεμβρίου 2020.

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ

Η ΕΙΣΗΓΗΤΡΙΑ ΣΥΜΒΟΥΛΟΣ

ΙΩΑΝΝΗΣ ΣΑΡΜΑΣ

ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ - ΕΛΙΣΑΒΕΤ ΚΟΥΛΟΥΜΠΙΝΗ

Η ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ

ΕΛΕΝΗ ΑΥΓΟΥΣΤΟΓΛΟΥ

Δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση, στις 15 Σεπτεμβρίου 2021.

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ

Η ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ

ΙΩΑΝΝΗΣ ΣΑΡΜΑΣ

ΕΛΕΝΗ ΑΥΓΟΥΣΤΟΓΛΟΥ